

M. ÂKİF'İN İSTİKLÂL MARŞI'NI
YAZDIĞI MEKÂN

TÂCEDDİN DERGÂHI

Dr. Nazif Öztürk

HECE YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ / 9

GİRİŞ / 14

I. KISIM

TÂCEDDİN-İ VELÎ VE MARİFETTEN HAKİKATE SEYİR

I. BÖLÜM

TÂCEDDİNOĞULLARI VE TÂCEDDİN-İ VELÎ

1. Tâceddinoğulları Beyliği / 23
- A. Ankara Yöresinde Yaşayan Tâceddinlü Cemaatleri / 24
2. Tâceddîn-i Velî / 29
- A. Tâceddîn-i Velî'nin Hayatı / 29
- B. Tâceddinzâde Mustafa el-Ankaravî'nin Metrukâtı / 38
- 1- Tâceddinzâde Mustafa el-Ankaravî'nin I. Metrukâtı // 38
- 2- Tâceddinzâde Mustafa el-Ankaravî'nin II. Metrukâtı / 42
- C. Tâceddîn-i Velî'nin Eserleri ve Örnek Belgeler / 46
- 1- Tercüme-i Risale-i Tâceddîn-i Velî / 47
- a) Tercüme-i Tâceddîn-i Velî Risalesi'nin Orijinal Metni / 48
- b) Tercüme-i Tâceddîn-i Velî Risalesi Çeviri Yazısı / 50
- 2- Divân-ı İlâhiyât-ı Tâceddîn-i Velî / 56
- 3- Tâceddîn-i Velî Divanları'nın Orijinal 1. ve 2. Sayfaları / 61
- a) Tâceddîn-i Velî Divanı'nın Ankara Nüshasının Orijinal 1. ve 2. Sayfası / 61
- b) Tâceddîn-i Velî Divanı'nın Koyunoğlu Nüshasının Orijinal Bir ve İkinci Sayfası / 61
- 4- Tâceddîn-i Velî Divanları'nın 1. ve 2. Sayfalarının Çeviri Yazısı / 62
- 5- Nihâyetü's-Sülûk fi't-Tarik / 66
- a) Nihâyetü's-Sülûk fi't-Tarik Risalesi'nin Çorum Nüshası, Varak 1/b-2/a
- Sayfalarının Arapça Orijinal Metni / 73
- b) Nihâyetü's-Sülûk fi't-Tarik Risalesi'nin Metrukât II/Koyunoğlu Nüshası, Varak 112/b-113/a Sayfalarının Arapça Orijinal Metni / 74
- c) Nihâyetü's-Sülûk fi't-Tarik Risalesi'nin DTCF Kütüphanesi'nde Bulunan Nüshası, Varak 73/b-74/a Sayfalarının Arapça Orijinal Metni / 74
- 6- Âdâbu's-Sâlik / 75
- 7- Evrâd-ı Tâceddîn-i Velî / 76
- a) Evrâd Kavramının Mahiyeti / 76
- b) Tetkik Edilen Tâceddîn-i Velî Evrâdı / 78
- c) Tâci Evrâdı'nın Orijinal Metni ve Türkçe Tercümesi / 83
- d) Tâci Evrâdı'nın Orijinal Metni / 83
- e) Tâci Evrâdı'nın Türkçe Tercümesi / 85

II. BÖLÜM

MARİFETTEN HAKİKATE SEYİR / 91

1. Tâceddîn-i Velî'nin Manevî Yolculuğu / 91
- A. Tâceddîn-i Velî'nin Mensup Olduğu Tasavvufî Ekol, İntisabı ve Seyr ü Sülûku / 95
- B. Tâceddîn-i Velî'nin Mensup Olduğu Tasavvufî Ekol ve Celvetiye / 97
- 1- Celvetiye'nin Tarihi Gelişimi / 97
- 2- Celvetiye Bayramiye'den Yürümektedir / 98
- 3- Celvetiye'de Şer'at Esastır / 101

- 4- Celvetiyye'de İntisap / 103
5- Celvetiyye'de Seyr u Sülûk / 104
6- Celvetiyye'de Haftalık Toplu Zikir / 105
C. Tâceddinzâde Mustafa'nın İntisabı Seyr ü Sülûku ve Menkıbeleri / 107

III. BÖLÜM

TÂCEDDİN DERGÂHI'NDA YÖNETİM / 114

1. Tâceddin Dergâhi'nda Görev Yapan Şeyhler,
Külliyeye Sağlanan Gelirler ve Muafiyetler / 114
A. Tâceddin Dergâhi'nda Görev Yapan Şeyh Efendiler / 114
1- es-Seyyid Şeyh Mustafa Tâceddin bin Tâceddin el-Ankaravî(?) / 119
2- Gizli Şeyh Mehmed Efendi (?) / 120
3- Gizli Şeyh'in Oğlu Seyyid Şeyh Mehmed Efendi (?-1748) / 120
4- Gizli Şeyh Mehmed'in İkinci Oğlu (Türbedar) Abdurrahman Efendi (1717-1746) / 121
5- Abdurrahman Efendi'nin Oğlu Pir/Pirî Mehmed Efendi (1748-1774) / 121
6- Pirî Mehmed Efendi'nin Oğlu Şeyh Osman Halife (1188/1774) / 123
7- Şeyh Seyyid Mustafa bin Hacı Osman (1209/1794) / 123
8- Seyyid Şeyh Ahmed bin Seyyid Mehmed (1220/1805) / 124
9- es-Seyyid Şeyh Osman Vâfi (1243/1827) / 124
a) Osman Vâfi'nin Hayatı / 125
b) Osman Vâfi Efendi'nin Şeyhlik Döneminde Gerçekleşen Hizmetler ve Olaylar / 128
c) Şeyh Osman Vâfi Efendi'nin Kayseri'ye Sürgüne Gönderilmesi ve Afi / 128
10- Osman Vâfi'nin oğlu Şeyh Mehmed Galib (1270/1853) / 130
11- Mehmed Galib'in oğlu Şeyh Tâceddin Mustafa (1317/1899) / 131
B. Evkâf-ı Hümâyûn Nezareti (EHN) Teftiş Raporu Özeti / 135
1- EHN Müfettişi es-Seyyid Mehmed Saadeddin Efendi'nin 27 Rebiyü'l-evvel 1270/28
Aralık 1853 Tarihli Teftiş Rapor Özeti/Orijinal Metin / 134
2- EHN Müfettişi es-Seyyid Mehmed Saadeddin Efendi'nin
27 Rebiyü'l-evvel 1270 Tarihli Teftiş Raporu Çeviri Yazısı / 136
C. Tâceddin Dergâhi'na Sağlanan Gelirler ve Muafiyetler/140
1- Tâceddin Dergâhi'na Sağlanan Gelirler / 140
2- Teke Ahmed Mahallesi'ne Sağlanan Vergi Muafiyetleri / 144

II. KISIM

TÂCEDDİN DERGÂHI

I. BÖLÜM

TÂCEDDİN KÜLLİYESİ İLE İLGİLİ VAKFİYELER / 148

1. Tâceddin Külliyesi ve Teke Ahmet Mahallesi ile İlgili Vakfiyeler / 148
A. Vakfiyeler / 150
1- İbrahim Tâceddin Efendi ibn el-Hâc Veled eş-Şehir bi-Ukkâşe Vakfı / 150
2- Tâceddinzâde Mustafa Vakfiyeleri / 153
3- Vakfedilen Taşınmaz ve Taşınır Mallar / 154
a) Vakfedilen Mülk Bahçe / 154
b) Vakfedilen Mülk Bağ / 154
c) Doksan Adet Esedi Nukûd / 154
4- Vakfın İşletme Esasları / 154
a) Vakıf, Vâkıf ve Aile Bireyleri Eliyle Yönetilecektir / 154
b) Taşınmaz Vakıf Mallarını Cami İmamı, Nukûd Vakfını Türbedar İdare Edecektir / 155
5- Tâceddinzâde Mustafa Efendi'nin Kurduğu Vakıfların Orijinal Vakfiyeleri / 157
a) Şeyh Tâceddinzâde Mustafa Efendi'nin 1074/1664 Tarihli Esas Vakfiyesi / 157

- b) Zeyl Vakfiye / 158
6- Musluoğlu Aslan Ağa (Aslan Ağa bin Muslu ve Hafidî Abdullah bin Salih) Vakfı / 159
7- Bolu Mutasarrıfı Mehmed Paşa'nın Nukûd Vakfiyesi / 162
a) Bolu Eyaleti Müşiri Mehmed Paşa'nın 1258/1842 Tarihli Vakfının Vakfiye Analizi / 162
b) Bolu Eyaleti Müşiri Mehmed Paşa'nın
1258/1842 Tarihli Vakfının Orijinal Vakfiye Metni / 166

II. BÖLÜM

TÂCEDDİN KÜLLİYESİ / 167

1. Zâviyeli Mescidler ve Tâceddin Külliyesi / 167
A. Tâceddin Camii Zâviyeli Mescidlerdendir / 167
B. Tâceddin Külliyesini Oluşturan Yapılar Topluluğu / 172
1- Tâceddin Dergâhı/Zâviyesi / 173
2- Tâceddin Camii/174
3- Tâceddin-i Veli Türbesi / 180
4- Kasr-ı Ebniye/Selamlık Binasının İnşası / 184
a) Hacı Bayram-ı Veli, Tâceddin-i Veli Camileri, Dergâhları ve Türbeleri ile Mevlevihâne'nin Tamirine Dair 25.381 Kuruş Keşif Bedelli 29 Muharrem 1261/7 Şubat 1845 Tarihli Teknik Heyet Raporu / 187
b) Teknik Heyet Raporu Çeviri Yazısı / 188
c) Hacı Bayram-ı Veli, Tâceddin-i Veli Camileri, Türbeleri, Dergâhları ile Mevlevihâne'nin Onarılması ve Yeni Binalar İnşa Edilmesine Dair Ankara İmar Meclisi'nin 2 Şaban 1261/6 Ağustos 1845 Tarihli Kararı / 189
d) Ankara İmar Meclisi'nin 2 Şaban 1261/6 Ağustos 1845 Tarihli Kararı Çeviri Yazısı / 189
5- Çeşme, Su Kuyusu ve Şadırvan / 191
6- Tâceddin-i Veli Külliyesi Haziresi / 193
a) Caminin Kuzeydoğusunda Bulunan Hazire / 193
b) Caminin Güney Cephesinde Bulunan Mevcut Hazire / 196
c) Esas Hazirenin Osmanlı Döneminde Başlayan Tahribatı / 198
C. Tâceddin Külliyesinde Yapılan Onarımlar / 201
1- II. Mahmud Dönemi'nde Yapılan Nakit Ödenek Transferi / 202
2- Abdulmecid Dönemi'nde Yapılan Onarımlar ve Kasr-ı Ebniye İnşası / 203
3- II. Abdulhamid Dönemi'nde Yapılan Onarımlar / 209
D. Tâceddin Külliyesi ile İlgili Bir Mülâhaza ve Ara Öneri / 214

III. BÖLÜM

İSTİKLÂL MARŞI TÂCEDDİN DERGÂHI'NDA YAZILDI / 220

1. Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı / 220
A. İstiklâl Marşı Şairi Mehmet Âkif Ersoy / 220
1- Millî Mücadeleye Uzanan Yolda Yaşanmışlıklar / 220
2- Mehmed Âkif'in Ankara'ya Daveti / 225
3- Mehmed Âkif'in Burdur Sancağı'ndan Milletvekili Seçilmesi / 230
4- Mehmed Âkif Tarafından Yürütülen Kurtuluş Mücadelesinin Manevî Cephesi / 234
B. Ankara Yıllarında Mehmed Âkif'in İkamet Ettiği Yerler / 237
C. Mehmed Âkif'in Münzevî Mısır Yılları / 241
1- Gönüllü Mısır Sürgünü Millî İradeyi Tarihî Hatadan Korumuştur / 241
2- Mehmed Âkif Takip ve Tarassut/Gözetim Altında / 243
3- Konsoloslar ve Hariciye Vekaleti'nden Verilen Cevaplar / 244
4- Son röportajda Mısır Günlerinden Yansımalar / 246
2. İstiklâl Marşı / 249

A. İstiklâl Marşı'nın Yazılması / 249
1- İstiklâl Marşı'nın Muhteva Tahlili / 253
2- İstiklâl Marşı'nın Dünya Milli Marşları ile Mukayese Analizi / 256
B. Yeni Milli Marş Yazdırma Teşebbüsleri / 259
1- 1925 Yılında Yeni Milli Marş Yazdırma Çabaları / 260
2- 1938 Yılında Yeni Milli Marş Yazdırma Çabaları / 273
3- İstiklâl Marşı Tâceddin Dergâhı'nda Yazılmıştır / 275
4- Halen Bazı Çevrelerde Milli Marş İtibarsızlaştırma Çabaları Devam Etmektedir / 278

SONUÇ / 284

KAYNAKÇA / 295

1. Arşiv Kaynakları / 295
A. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı / 295
1- Osmanlı Arşivleri (BOA) / 295
2- Cumhuriyet Arşivleri (BCA) / 295
B. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA) / 296
C. Ankara Şer'îye Sicilleri (AŞS) / 296
D. Tapu-Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi / 296
E. Resmî Gazete ve Düsturlar / 296
F. Millî Savunma Bakanlığı (MSB, ATASE) / 297
G. Yazma, Araştırma ve İnceleme Eserler / 297
1- Yazma Eserler / 297
2- Araştırma ve İnceleme Eserleri (Yazar Soyadı Alfabetik Sırasına Göre) / 297
DİZİN / 302

SUNUŞ

Türkiye Yazarlar Birliğinin millet hayatında hassasiyet gösterdiği temel meseleler vardır. Vatan, bayrak, bağımsızlık, hürriyet, kahramanlık, iman, din, sanat, estetik gibi konu ve kavramlar bunlardan bazılarıdır. Bu kavramların yoğun bir şekilde birlikte kullanıldığı temel metinlerin başında İstiklâl Marşı gelmektedir. İstiklâl Marşı, yedi düvele karşı ölüm-kalım mücadelesi veren bir milletin/medeniyetin en özlü, en yoğun bir şekilde ortaya konulduğu kimlik oluşturan müstesna bir metindir. Doğru sözün, sırat-ı müstakim üzere olan, özü-sözü bir, yüce gönül sahibi bir sadırdan zuhur etmesi, onun değerini daha da artırmaktadır. Gönüllerden gönüllere akarak sadırlarda temerküz etmiş bir duygunun yazıya dökülerek kayda geçirilmesi, o eserle birlikte müessirini de öne çıkarmaktadır.

Kahir ekseriyetle bir milletin çok değer verdiği İstiklâl Marşı'nın güftesine, cephelerde cereyan eden kurtuluş mücadelesinin kan ve barut kokan hararetini derinden hisseden ve hissettiren müellifine, hatta yazıldığı mekâna karşı hadsizliğe tevessül eden bir kesim de varsa; ilkeli duruş sahibi yazar, sanatçı, ilim adamı ve münevverlerin bir araya gelerek 1978'de kurduğu Türkiye Yazarlar Birliğinin bu olup biten olaylara karşı duyarsız kalması elbette mümkün değildi. Türkiye Yazarlar Birliği kuruluş tarihinden itibaren bu hassasiyetle İstiklâl Marşı'nın TBMM'de millî marş olarak kabul edildiği 12 Mart 1921 yılının sene-i devriyelerinde ve güfte yazarı Mehmet Âkif Ersoy (1873-1936)'ün ölüm tarihi olan 27 Aralık günlerinde, başta İstiklâl Marşı'nın yazıldığı mekân olmak üzere, değişik mahfillerde toplantılar, bilgi şölenleri, anma programları düzenledi. Bu çabaların sonunda, çevrenin beton yığınlarından arındırılarak Tâceddin Dergâhı'nı da içine alacak şekilde, savaş meydanlarında cereyan eden kurtuluş mücadelesi savaş sahnelerinin canlandırılacağı, yarı açık yarı kapalı müze ve sergi salonları ve sanat atölyelerinin yer alacağı "*İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy Bağı/Parkı*" adıyla yerli ve yabancı ziyaretçilerin ağırlanacağı bir mekân hâline getirilmesini başaramamış olsa da; 4.5.2007 tarih ve 5649 sayılı Kanunla İstiklâl Marşı'nın TBMM'de kabul edildiği 12 Mart tarihinin "*İstiklâl Marşı'nın Kabul*

Edildiği Günü ve Mehmet Âkif Ersoy'u Anma Günü Hakkındaki Kanunu"nun çıkartılmasına muvaffak olmuştur.¹

Millî Mücadele'nin en önemli belgelerinden biri olan İstiklâl Marşı'nın Millî Marş olarak kabul edililişinin 100. yılı münasebetiyle, 4/5/2007 tarihli ve 5649 sayılı Kanun'a, 24/12/2020 tarihli ve 7261 sayılı Kanunla eklenen geçici 1'inci madde uyarınca, 2021 yılı İstiklâl Marşı Yılı olarak kabul ve ilan edilmiştir.² Resmî Gazetede neşredilen 5.3.2021 tarih ve 2021/6 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi³ uyarınca, 2021 yılı boyunca bütün kamu kurum ve kuruluşları tarafından İstiklâl Marşı'nın anlamını ve Kurtuluş Savaşı'nın önemini anlatmak amacıyla halkın ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla İstiklal Marşı'nın kabulü ve Mehmet Akif Ersoy'u anma etkinlikleri düzenlenmiştir.

Bu çerçevede yıl içerisinde Türkiye Yazarlar Birliği, TBMM Başkanlığı ve Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ile müştereken "*100. Yılında İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif*" sempozyumu düzenlenmiştir.⁴ Türkiye Yazarlar Birliği mensubu kimi yazarlar müstakil eserler yayımlamışlar⁵, bazı kamu kurumları tarafından kitaplar neşredilmiştir. Kamu kurumları tarafından bu amaçla yayımlanan kitapların başında TC Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Baş-

¹ Resmî Gazete (RG), 10.5.2007: 26518; Düstur, Tertip: 5, C. 46, s.10083.

² MADDE 34 – 4/5/2007 tarihli ve 5649 sayılı İstiklal Marşının Kabul Edildiği Günü ve Mehmet Akif Ersoy'u Anma Günü Hakkında Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir. "GEÇİCİ MADDE 1- (1) 2021 yılı, İstiklal Marşı yılıdır. 2021 yılı boyunca bütün kamu kurum ve kuruluşları tarafından, İstiklal Marşının anlamını ve Kurtuluş Savaşının önemini anlatmak amacıyla halkımızın ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla İstiklal Marşının kabulünü ve Mehmet Akif Ersoy'u anma etkinlikleri düzenlenir." (RG, 30.12.2020: 31350).

³ RG, 6.3.2021 tarih ve 31415 sayılı, s.1.

⁴ *100. Yılında İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif*, TBMM Başkanlığı Yayınları, Ankara 2021.

⁵ Doğan, D.Mehmet, *İstiklâl Marşı Bin Yılın Destanı*, Yazar Yayınları, Ankara, Şubat 2021; Uluçay, Mehmet Sait, *Mehmet Âkif ve Düşünce Dünyası*, Orion (Akademi) Yayınları, Ankara 2021; Kurtoğlu, Mehmet, *Tâceddin Dergâhı'nda İstiklâl Şairi Mehmet Âkif*, VGM Yayınları. Ankara 2020 kitabına; "Mehmed Âkif Biyografisi Nasıl Yazılmalı?" başlıklı kısmı ekleyerek (s.19-34) ve diğer bölümlerde de bazı ilaveler ve değişiklikler yaparak yeni bir isim ve yeni bir formatla M. Âkif ve İstiklâl Marşı'nın 100. kabul yıldönümü münasebetiyle Kurtoğlu, Mehmet, *Şair, Derviş, Kabraman Mehmet Âkif*, Kopernik Yayınları, İstanbul Eylül 2021 adlı eseri yayımlamıştır.

kanlığının neşrettiği “*Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı*”⁶, TC. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığının bastırıldığı “*Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı’muz*”⁷ ve 2011 yılında TOBB yayınları arasında neşredilen “*Mehmet Âkif Ersoy Şiir Külliyyatı/Safabat*” kitabı⁸, TBMM Başkanlığı tarafından “*İstiklâl Marşı’nın 100. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Şiir Külliyyatı/Safabat*” adıyla tıpkı basım olarak yeniden yayımlanmıştır.⁹

Bugüne kadar İstiklâl Marşı, yazarı Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı’nın yazıldığı mekân Tâceddin Dergâhı hakkında son on altı yıl içerisinde, ikisi yayınlanmamış ulusal ve uluslararası sempozyumlarda sunulmuş üç tebliğ metni, Mehmet Âkif bilgi şölenlerinde neşredilmiş altı bildiri ve bir ansiklopedi maddesi kaleme alma imkânı buldum. Bu tebliğ ve bildirilerde dile getirdiğim hususları ve daha sonra arşivlerden temin ettiğim yeni bilgi ve belgeleri, 100. Yıl etkinlikleri çerçevesinde 2021 senesinde yayımlananları gözden geçirerek, gerektiğinde hiç tereddüt etmeden kendi yazdıklarımı da tashih ederek sahil bilgi elde etmeye ve bir üslup bütünlüğüne ulaşmaya çalıştım. 2021 yılı içerisinde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin artçı bir çalışması ve Haziran 2021’de yayınladığımız *Tâceddin-i Velî Divanı*¹⁰ kitabının tamamlayıcısı bir eser olarak hazırlanan bu kitabı huzurlarınıza getirmiş bulunuyorum.

İlmî çalışmalarda ömür zevale erip kervan menzile vasıl olmadıkça ne yolcu tükenir ne yolculuk tamamlanır. Araştırmalar devam ettikçe yeni belge ve bilgilerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Nitekim kitap çalışmasının bu aşamasında “*Metrukât-II*” olarak nitelediğimiz Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Koyunoğlu Kitaplığında Tâceddinzâde Mustafa el-Ankaravî/nâm-ı diğeri Tâceddin-i Velî’ye

⁶ Özdi, Orhan, Babuçoğlu, Murat, Gürlek, Sena, *Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı*, Cumhurbaşkanlığı Arşiv Başkanlığı Yayınları, Ankara 2021.

⁷ *Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı* (Kitap muhtelif hocaların yazılarından oluşmaktadır), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2021.

⁸ Turinay, Necmettin (Günümüz Türkçesine çeviren) Çavuş, Necat, *Mehmet Âkif Ersoy Şiir Külliyyatı*, TOBB Yayınları, Ankara 2011.

⁹ Turinay, Necmettin, *İstiklâl Marşı’nın 100. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Şiir Külliyyatı Safabat*, TBMM Yayınları, Ankara 2021.

¹⁰ Öztürk, Nazif, *Tâceddin-i Velî Divanı*, Hece Yayınları, Haziran Ankara 2021.

ait *Divân-ı İlahiyât*'ın ikinci nüshası, *Âdâbü's-Sâlik Risalesi* ve *Nihâ-yetü's-Sülûk fî't-Tarîk* ile *Tâcî Vird-i Şerîfî*'nin en erken tarihli birer nüshası¹¹ ile Ankara Şer'îye Sicili (AŞS) ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)'nde Tâceddin Dergâhı ile alakalı Bolu Eyaleti Müşiri Mehmed Paşa tarafından tesis edilen bir nukûd vakfı daha ortaya çıktı.¹² Kitabın ilgili bölümlerinde sırası geldikçe bu gelişmelerden detaylı bir şekilde bahsedilecektir. Diğer taraftan insan eşref-i mahlûkattır/yaratılmışların en şerefli/mükemmelidir, fakat her zaman hata yapma potansiyeline de sahiptir. Gösterdiğimiz her türlü ihtimama rağmen ortaya çıkacak kusur ve eksiklikler, sizlerin uyarıları doğrultusunda yeni bilgi ve belgelerin ışığında sonraki baskılarda düzeltilenektir.

Allah'a hamd ve Resulüne salat ve selamdan sonra bulunduğum noktadan geriye doğru dönüp baktığımda, sofrada tuzu bulunan ve bu günlere gelmeme katkı sağlayıp emek veren o kadar çok kimse var ki; sadece adlarını zikredecek olsam bir defter doldurur. Hepsinin isimleri ve cisimleri "*ind-i ilâhî*"de bilinmektedir. Helallik diliyor, ayrı ayrı herbirine muhabbetlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Bu kitap özelinde teşekkür edilecekleri dört beş kişi ile sınırlandırdığımız takdirde, ilk sırada kırk beş yıldır aynı çatı altında yaşadığım, bu kitapta olduğu gibi daha önceki dönemlerde de yazıp çizdiklerimi kamu adına ilk okuyan, eleştiren, gerektiğinde düzeltmeler yapan sevgili eşim Ayşe Öztürk'ün olduğu ortaya çıkıyor. Şimdiye kadar ihmal edilen bir hakkın teslimi adına huzurlarınızda kendisine en samimi en içten duygularıyla teşekkür ediyorum.

Tâceddin-i Velî Divanı kitabında olduğu gibi çok yoğun eğitim-öğretim faaliyetleri arasında zaman ayırıp dipnotlara kadar titiz bir şekilde okuyan, çeviri yazıları başta olmak üzere metin tashihi, üslup

¹¹ Tâceddinzâde Mustafa el-Ankaravî, Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Koyunoğlu Kitaplığı (Metrukât-II), Belge ve sayfa numaraları, *Vird-i Şerîf*-13886, s. 107/b-111/a; *Nihâyetü's-Sülûk fî't-Tarîk*-13887, s. 102/b-124/b; *Âdâbü's-Sâlik*-13888, s. 125/a-147/a; *Divân-ı İlahiyât*-13889, s. 147/b-180/a.

¹² Bolu Eyaleti Müşiri Mehmed Paşa'nın Nukûd Vakfı 1258 Ankara Şer'îye Sicili (AŞS), Def. nr. 936, s.35-36; VGMA, Def. nr.581/1, s. 60, Sıra 68.

bütünlüğü ve imla konularında katkı sağlayan, kendi sahalarında yetkin çok kıymetli hocalarımız Türk İslâm Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyeleri Prof. Dr. Mehmet Akkuş ve Prof. Dr. Zülfikar Güngör'a ayrı ayrı teşekkür ediyor, şükranlarımı arz ediyorum.

Yazdığı şiir ve denemelerinde olduğu gibi yaptığı her işi “*Allah güzeldir, güzeli sever*” realitesi çerçevesinde “*yaptığın iş Allah'a layık olacak*” ilkesiyle tamamlayan editör Âtîf Bedir ve başta Ömer Faruk Ergezen olmak üzere diğer Hece Yayınları yönetici ve çalışanlarına ayrıca takdir ve tebriklerimi sunuyorum.

12 Mart 2023
Dr. Nazif Öztürk
Gölbaşı/Ankara

GİRİŞ

İstiklâl Marşı ve şairi Mehmet Âkif Ersoy hakkında çok sayıda kitap telif edildiği hâlde, bugüne kadar İstiklâl Marşı'nın yazıldığı mekânla ilgili belgelere dayalı müstakil bir araştırma yapılmamıştır.

Araştırmaya dayalı orijinal ilmî çalışma yapmanın birtakım temel kuralları bulunmaktadır. Evvela araştırma yapmak istenen alan hakkında bilinenleri bileceksin. Bilinenlerden hareketle bilinmeyen bir konuyu tespit edeceksin. Bu ön çalışmaları tamamladıktan sonra ilmî namuskârlıkla arşiv kaynaklarına dayalı olarak seçilen konuyu bilindir hâle getireceksin. İlmî çalışmanın temel kaideleri olan prensipler bu üç cümle ile özetlenmektedir.

Şüphesiz bilinenleri bilmek için seçilen konu ile alakalı ne var ne yok, ariz-amik çok ciddi bir ön araştırma yapmak ve okuma dönemi geçirmek gerekmektedir. Bugüne kadar araştırmaya konu edilmemiş veya teşebbüs edilmiş de ilmî kurallara uyulmayarak yanlışlıklar ve hatalı yorumlar yapılmış bir hususun tespiti ve düzeltilmesi için harekete geçilmiş olması da yapılması gereken diğer işler arasında bulunmaktadır.

Kuşkusuz ilmî çalışma yapmanın seçilen disiplinlere göre başka kaide ve kuralları da bulunmaktadır. Bizim araştırma konumuz olan “*İstiklâl Marşı'nın yazıldığı mekân Tâceddin Dergâhı*” açısından meseleye baktığımızda, tarih disiplini alanına giren konumuzun yeri, zamanı ve olay örgüsü mikro tarihçilik ilkesini çağrıştırmaktadır. Yer Ankara Hamamönü/Hacettepe Teke/Tekeye Ahmed Mahallesi, zamanı XVII. yüzyıl başı-2022 tarihler arası, olay örgüsü Tâceddin Külliyesi'nin tesisi ve o günden günümüze bu mekân ve çevresinde yaşanan her türlü dinî, millî, sosyal ve kültürel hareketlerdir.

Bu ilkeler ışığında on altı yıldır ısrarlı ve fasilasız bir şekilde Tâceddin-i Velî ve Tâceddin Dergâhı hakkında araştırmalar yapmaya devam ediyorum. Devlet Arşivleri Başkanlığı/Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Ankara Şer'iyе

sicilleri, kütüphanelerin yazmalar bölümlerinde, sahaflarda yer alan yazma ve matbu eserler, süreli yayınlar, tasavvuf ve tabakat kitapları, hatırat, biyografi vb. kaynaklar içerisinde, 2006 yılından bu zamana kadar titiz çalışmalar yaptım. Bu çabalarım sonunda Tâceddîn-i Velî'nin menkıbeleri ve manevî hâllerinin anlatıldığı Arapça *Esrâr-ı İlâhiye*'si dışındaki iki nüsha *Divân-ı İlâhiyesi*, üç nüsha *Nihâyetü's-Sülûk fi't-Tarîk* risalesi, aynı konuların işlendiği *Âdâbü's-Sâlik*, *Tercüme Risale* ve dokuz nüsha *Tâcî Evrâd-ı Şerif*'in istinsah nüshalarına ve Tâceddin *Külliyesi'nin vakfiyelerine*, Tâceddin Camii, türbe, hazire ve dergâhın selamlık binasının inşası ve tapu kayıtlarına, gelir-gider kalemlerine onarım keşiflerine ve imalatlarına, 1924 tarihli Ankara'nın şehir kadastro haritalarına ve diğer arşiv belgelerine ulaşılmış bulunuyorum. Elde ettiğim bu veriler ve sürdürdüğüm araştırmalar sonunda ulaştığım bilgi ve belgeler ışığında bugüne kadar bir ansiklopedi maddesi,¹³ ulusal ve uluslararası sempozyum ve bilgi şöenlerinde dokuz tebliğ sundum. Bu tebliğlerden beşi Tâceddîn-i Velî'nin Divanı, Risalesi ve külliyyeye ait vakfiyelere ulaşamadığım dönemde yapılmıştır.

Tarih sırasına göre sunulan tebliğlerin başlıkları; “Geçmişten Günümüze İstiklâl Marşı'nın Yazıldığı Mekân Tâceddin Dergâhı”,¹⁴ “Tâceddin Sultan'dan Mehmet Âkif'e”,¹⁵ “M. Âkif'in İçerisinde İstiklâl Marşı'nı Yazdığı Kasr-ı Ebniye'yi İnşa Ettiren Tâceddin Dergâhı Şeyhi Osman Vâfi Efendi”,¹⁶ “İstiklâl Marşı'nın Yazıldığı Mekânın Banisi Şeyh Tâceddin Mustafa'nın Edebî Şahsiyeti ve

¹³ Öztürk, Nazif, “*Tâceddin Dergâhı*”, TDV İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul 2010, C. 39, s. 339-341.

¹⁴ Öztürk, Nazif, “*Geçmişten Günümüze İstiklâl Marşı'nın Yazıldığı Mekân Tâceddin Dergâhı*”, Mehmet Âkif, Türkiye'de Modernleşme ve Gençlik Bilgi Şöleni, TYB Yayınları, Ankara Mart 2007, s.204-227.

¹⁵ Öztürk, Nazif, “*Tâceddin Sultan'dan Mehmet Âkif'e*” Vefatının 71. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni, Mehmet Âkif Dönemi ve Çevresi, TYB- İlim Yayma Cemiyeti Ankara Şubesi Yayınları, Ankara Mart 2008, s. 212-229.

¹⁶ Öztürk Nazif, “*M. Âkif'in İçerisinde İstiklâl Marşı'nı Yazdığı Kasr-ı Ebniye'yi İnşa Ettiren Tâceddin Dergâhı Şeyhi Osman Vâfi Efendi*”, Vefatının 72. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni 3, Mehmet Âkif Edebî ve Fikri Akımlar, TYB Yayınları-İlim Yayma Cemiyeti Ankara Şubesi, Ankara Mart 2009, s. 240-261.

Divançesi”,¹⁷ “İstiklâl Marşı’nın Yazıldığı Mekân Tâceddin Dergâhı’nda Marifet Eğitimi”,¹⁸ “Azîz Mahmûd Hüdâyî Halifelerinden Tâceddin-i Velî ve Dergâhı”,¹⁹ “İstiklâl Marşı’nın Yazıldığı Mekân Tâceddin Dergâhı’nın Vakfiyesi Bulundu”,²⁰ “Vakfiyeler, Risaleler, Divan ve Arşiv Belgeleri Işığında Tâceddin Dergâhı ve Müessisi Şeyh Mustafa Efendi”,²¹ “Yeni Belgeler Işığında İstiklâl Marşı’nın Yazıldığı Mekân Tâceddin-i Velî ve Tâceddin Dergâhı”²² dır.

Bu arada tarafımızdan yayına hazırlanan Tâceddin Dergâhı banisi Tâceddinzâde Mustafa el-Ankavî’nin Tâceddinoglu mahlasıyla telif ettiği, *Tâceddin-i Velî Divanı*; divan şairi Tâceddin-i Velî’nin hayatı, eserleri, edebî şahsiyeti, misyonu, mensup olduğu tasavvufî ekolü ve intisabının anlatıldığı ilk bölüm; divanın muhteva tahlilinin yapıldığı ikinci bölüm; divan ve divançenin orijinal metinlerinin tıpkıbasımları, çeviri yazıları ve divan dışında kalan altı ilâhî de ilave edilerek 195 şiirden oluşan üçüncü bölüm şeklinde tasarlanmış, kaynakça ve lügatçe ilave edilerek toplam 408 sayfa halinde, Hece Yayınları tarafından Haziran 2021 tarihinde yayınlanmıştır.²³

¹⁷ Öztürk, Nazif, “İstiklâl Marşı’nın Yazıldığı Mekânın Banisi Şeyh Tâceddin Mustafa’nın Edebi Şahsiyeti ve Divançesi”, Vefatının 73. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni 4, Mehmet Âkif Edebiyat ve Düşünce, TYB Yayınları- İlim Yayma Cemiyeti Ankara Şubesi- Keçiören Belediyesi, Ankara Aralık 2010, s.187-202.

¹⁸ Öztürk, Nazif, “İstiklâl Marşı’nın Yazıldığı Mekân Tâceddin Dergâhı’nda Marifet Eğitimi”, Vefatının 90. Yılında Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni 5, Mehmet Âkif Millî Mücadele ve İstiklâl Marşı, TYB Yayınları, Ankara Aralık 2011, s. 16-43.

¹⁹ Öztürk, Nazif, “Azîz Mahmûd Hüdâyî Halifelerinden Tâceddin-i Velî ve Dergâhı”, (18-19-20 Nisan 2014 tarihleri arasında Bursa’da TÜRKKAD İstanbul Şb., Bursa KERİM Vakfı ile Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin müştereken düzenlediği “Uzaktaki Yakın” başlıklı Uluslararası Sempozyumda sunulan basılmamış tebliğ metni, s. 1-30).

²⁰ Öztürk, Nazif, “İstiklâl Marşı’nın Yazıldığı Mekân Tâceddin Dergâhı’nın Vakfiyesi Bulundu”, 80 Yıl Sonra Mehmet Âkif Ersoy Bilgi Şöleni, TYB Yayınları, Ankara Mart 2017, s. 25-44.

²¹ Öztürk, Nazif, “Vakfiyeler, Risaleler, Divan ve Arşiv Belgeleri Işığında Tâceddin Dergâhı ve Müessisi Şeyh Mustafa Efendi”, (Koç Vakıf Üniversitesi VEKAM tarafından 15-16 Nisan 2019 tarihinde Ankara’da düzenlenen sempozyumda sunulan basılmamış tebliğ metni, s.1-17).

²² Öztürk, Nazif, “Yeni Belgeler Işığında İstiklâl Marşı’nın Yazıldığı Mekân Tâceddin-i Velî ve Tâceddin Dergâhı”, 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif, Editörler Dr. Mehmet Tuğrul-Dr. Nuri Salik, TBMM Yayınları, Ankara 2021, s. 31-62.

²³ Öztürk, Nazif, “Yeni Belgeler Işığında İstiklâl Marşı’nın Yazıldığı Mekân Tâceddin-i Velî ve Tâceddin Dergâhı”, 100. Yılında İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif, Editörler Dr. Mehmet Tuğrul-Dr. Nuri Salik, TBMM Yayınları, Ankara 2021, s. 31-62.

Şimdiye kadar elde ettiğim veriler ışığında ortaya koyduğum yayınlanmış divan ve tebliğler, ulaşabildiğim temel arşiv kaynaklarından hareketle sosyal bilimlerde geçerli olan metot bilgisi ışığında yaptığım analizlerden ibarettir.

Uzun soluklu ve ayrıntılı çabalarım rağmen aydınlatılması gereken daha pek çok husus bulunmaktadır. Açıklanması gereken konular kendi arasında ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şimdiye kadar temel bilimsel metotlara uygun ve birinci elden ilk kaynak olan arşiv belgelerine dayalı, ilmî çalışma ilkelerine sadık kalarak araştırma konusu yapılmayan hususlardır. Diğeri kenarından-köşesinden tutulmakla birlikte, sahih bilgiye ulaşılmadan aceleye getirilen ve yanlış değerlendirmeler/yorumlar yapılan hususlardır. İkinci kategoriye giren hususlar şu şekilde özetlenebilir:

Tâceddîn-i Velî'nin gerçek adı, hangi tasavvuf ekolüne mensup olduğu, seyr-i sülûkunu hangi mürşidin irşadı ile tamamladığı ve Ankara'ya hangi tarihte geldiği hususları başta olmak üzere, bu zamana kadar yeterli araştırma yapılmadan; vakfiyeler, risaleler ve divan gibi temel kaynaklara ulaşılmadan kaleme alınan ve yayımlanan resmi (eski eser tescil fişi dahil) ve özel bütün yazılar; üzülmekle ifade edelim ki, türbe kapısı üzerinde bulunan kitabenin yanlış okunmasından başlayarak, Tâceddin Külliyesi'nin ilk yapılış tarihi, mimarî özellikleri, yerleşim planı, yapıda kullanılan malzemenin cinsi, türbede istirahat eden zevattan hangisinin baba, hangisinin oğul olduğu, gerçek hazirenin yeri ve günümüzde mevcut olmayan bu hazirede kimlerin medfun bulunduğu, caminin kible cihetinde yer alan kabirlerin gerçek mahiyetinin nelerden ibaret olduğu; Mehmed Âkif Ersoy'un içerisinde İstiklâl Marşı'nı yazdığı ve hâlen kültür evi/müze olarak kullanılan *Kasr-ı Ebniye*/selamlık binasının ne zaman ve hangi amaçla inşa edildiği ve imam meşrutası/lojmanı olmadığı konularına kadar, kamuoyu ile paylaşılan bilgilerin hemen tamamı ıslaha muhtaçtır.²⁴

²⁴ Kitabeye başta olmak üzere Tâceddin Külliyesi'nin yerleşim planı, yapı malzemeleri inşa tarihi konularında yapılan yanlışlık ve noksanlıkların bir bölümü için dipnotlar dâhil önceki çalışmalarımıza bakılabilir (Öztürk, Nazif, Agm, 2007, s.204-227; Öztürk, Nazif, Agm, 2017, s.25-44, dp 2 ve 4).

Gerek konuyla ilgili kalem oynatan insanların birbirinden ayrılarak ortalığa saçtıkları yanlış verileri tashih etmek, gerekse el atılmamış hususların ayrıntısına girerek yeni nesilleri kavram kargaşasından kurtarmak, basılmamış tebliğleri kayda geçirmek ve bildiri kitaplarıyla sınırlı kalan bilgileri daha geniş çevrelerle buluşturmak, tebliğlerin sunulduğu tarihten sonra elde edilen yeni verilerle yazdıklarını tashih ederek okuyucuları yanlış bilgilerden kurtarmak ve harcanan mesailer ve verilen emekleri yeni bir üslupla kitaplaştırarak kalıcı hâle getirmek gibi düşüncelerle bu kitap tedvin edilmiştir.

Konuyu dağıtmama ve kimseyi incitmeme adına, yapılan yanlışlıkları ve bu yanlışlıkları yapanları sayıp dökme yerine, şu ana kadar ulaşılabilen veriler ışığında doğruları kayda geçirme prensibi ilke olarak benimsenmiştir. Nasıl olsa, doğru bilgiyi görenler kendi hatalarını tashih edeceklerdir. Bu prensipler çerçevesinde çıkılan yolda aşağıdaki plan dâhilinde kitabın yazılmasına çalışılmıştır.

Kitap; sunuş, giriş, iki kısım ve altı bölümden meydana gelmektedir. Sunuş kısmında hatırlatmalarda bulunulmakta ve hafızalarımız tazelenmektedir. Girişte ise bilimsel araştırmanın temel esasları ortaya konulmakta, yeni gelişmelerin ip uçları verilmekte, konu, mekân, zaman, olay ve bu kavramları şekillendiren belgelere işaret edilmektedir.

Birinci kısımda Ankara çevresinde yaşayan Tâceddinoğulları, Tâceddîn-i Velî ve marifet eğitimi; ikinci kısımda İstiklâl Marşı'nın yazıldığı mekân Tâceddin Dergâhı anlatılmaktadır. İlk kısmın alt bölümlerinde Tâceddinoğulları ve Tâceddîn-i Velî ilişkisi, nâm-ı diğer Tâceddinzâde Mustafa el-Ankaravî'nin hayatı, eserleri; ikinci bölümde “marifetten hakikate seyr” başlığı altında Tâceddîn-i Velî'nin mensubu olduğu tasavvufî ekol, intisabı ve seyr-i sülûku; üçüncü bölümde Tâceddin Dergâhı'nda yönetim, görev yapan şeyh efendiler, gelir kaynakları ve muafiyetler konusu anlatılmaktadır.

İkinci kısmın alt bölümlerinde Tâceddin Külliyesi ile ilgili vakfiyeler, külliye yapıları topluluğu, bu yapıların inşâ ve imarı, son bölümde orijinal belgelere dayalı olarak İstiklâl Marşı'nın Tâceddin Dergâhı kasr-ı ebniye/selamlık binasında yazıldığı anlatılmıştır. 1925 yılından itibaren İstiklâl Marşı'nın mevcut üslubundan

hoşnut olmayan zevâtın marşı değiştirmek için yaptıkları hamleler ve bu çabalardan bir sonuç alamayınca, İstiklâl Marşı'nı, yazarı Mehmet Âkif Ersoy'u itibarsızlaştırmak için marşın yazıldığı mekânın dergâh değil de imam meşrutası olduğu gibi uydurma düşünelere tevessül edildiği ortaya konulmuştur.

Sonuçta, doğruluğu belgelere dayalı olarak kanıtlanan bilgiler okuyucularla paylaşılmış, kaynakça ve dizinle kitap tamamlanmıştır.